

УДК 338.48(575.3)
ББК 65.9(5Т)

**МОҲИЯТ ВА МУНДАРИЧАИ
МАКОНИ САЙЁҲӢ**

Сайдуллоева Дилором Каримовна - дотсенти кафедраи идоракунии иқтисодиёт ва маркетинг МДТ «ДДХ ба номи академик Б.Гафуров», (Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хучанд), e-mail: dsaidullaeva@mail.ru

Ҷабборов Абдуманон Абдурахимович – PhD докторанти курси 3, ихтисоси “иқтисодиёт” МДТ «ДДХ ба номи академик Б.Гафуров».

**СУЩНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ
ТУРИСТСКОЙ ДЕСТИНАЦИИ**

Сайдуллоева Дилором Каримовна - доцент кафедры управления экономикой и маркетинга ГОУ «Худжандский государственный университет имени академика Б.Гафурова», (Республика Таджикистан, г.Худжанд), e-mail: dsaidullaeva@mail.ru,

Джабборов Абдуманон Абдурахимович – PhD докторант 3-го курса, по специальности “экономика” ГОУ «Худжандский государственный университет имени академика Б.Гафурова»

**ESSENCE AND CONTENT OF THE
TOURIST DESTINATION**

Saydulloeva Dilorom Karimovna - Associate Professor, Dotcent of the Khujand State University named after academician B.Gafurov (Tajikistan Republic, Khujand), e-mail: dsaidullaeva@mail.ru,

Jabborov Abdumanon Abdurahimovich – PhD 3rd year Doctoral Student of Economics at Khujand State University named after academician B. Gafurov.

Калидвожаҳо: макони сайёҳӣ, маҳсулот, захираҳои туристӣ, инфрасохтор.

Дар мақола равишҳои асосии назариявӣ оид ба муайян кардани моҳияти категорияҳои иқтисодии «макони сайёҳӣ» ҷамъбаст карда шудаанд. Хусусияти равишҳои асосии мундариҷаи макони сайёҳӣ оварда шудааст. Муносибати муаллиф ба сохтор ва ҷузъҳои самтҳои сайёҳӣ пешниҳод карда мешавад.

Ключевые слова: туристская дестинация, продукция, туристические ресурсы, инфраструктура.

В статье обобщены основные теоретические подходы к определению сущности экономической категории «туристская дестинация». Дана характеристика основных подходов к содержанию туристской дестинации. Предложен авторский подход к структуре и составляющим туристских дестинаций

Key words: tourist destination, products, tourist resources, infrastructure.

The article summarizes the basic theoretical approaches to determining the essence of the economic category "tourist destination." The main approaches to the content of tourist destination are given. The author's approach to the structure and components of tourist destinations has been proposed

Ташаккули индустрияи муосири сайёҳии дохилӣ ҳамчун як системаи мураккаби иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ, ба ҳамкориҳои субъектҳои он, яъне сайёҳон ва объектҳо - самтҳои сайёҳӣ асос ёфтааст. Ин маҳалли сайёҳӣ мебошад, ки ҳамчун ҷузъи калидии системаи сайёҳӣ фаъолият мекунад, зеро он аз ҷониби унсурҳои ба ҳам алоқаманди функционалӣ (захираҳои туристӣ, инфрасохтори туристӣ ва умумии ҳудуд, иқтидори меҳнатӣ ва мақомоти идоракунии) ташаккул меёбад, ки дар қаламрави муайян ҷойгиранд, дорои сохторҳои иттилоотӣ ва коммуникатсионӣ мебошанд, ки татбиқи стратегия ва тактикаи истеҳсол ва фурӯши маҳсулоти туристиро, ки ба фаъолияти самараноки иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ дар он нигаронида шудаанд, таъмин мекунанд.

Дар айни замон, дар адабиёти ватанию хоричӣ муносибати муайян кардани моҳияти мафҳуми «макони сайёҳӣ» вучуд надорад. Ин, пеш аз ҳама, дар мавҷуд набудани дастгоҳи ягонаи байналмилалӣ истилоҳот дар ин мавзӯ бо вучуди тафсириҳои зиёди моҳияти ҷойгоҳҳои сайёҳӣ, ки аз ҷиҳати муносибат бо асосноккунии функсияҳо, унсурҳои таркибӣ ва ҳадафи он дар системаи иқтисодӣ фарқ мекунад, вобаста аст. Сониян, дар заминаи меъёрии дохилӣ, бо истифода аз ин истилоҳ дар амалияи қонунгузорӣ, мундариҷаи консепсияи макони сайёҳӣ сабт нашудааст. Пойгоҳи илмӣ ватанӣ ва қонунгузорӣ идоракунии рушди сайёҳӣ аксар вақт мафҳуми макони туристиро бо мафҳумҳои чун «маркази туристӣ», «маҳсулоти туристӣ», «саноати сайёҳӣ», «минтақаи туристӣ» баробар мекунад, ки ғояи идеяи моҳият ва мақсади самтҳои сайёҳист. Саввум, макони сайёҳӣ мафҳуми мураккаб ва гуногунҷабҳа мебошад, ки омӯзиши ҳамаҷонибаро ҳам аз ҷониби илм ва ҳам аз ҷониби идоракунии самаранок талаб мекунад. Маҳз ҳамин чиз зарурати баррасии равишҳои асосии илмӣ оид ба фаҳмидани табиат, хусусиятҳои муҳими макони сайёҳӣ ва рӯшан кардани хусусиятҳои асосии он мебошад.

Мафҳуми "таъинот" аз лотинӣ ("destino") омадааст ва ҳамчун таъинот, макон, суроға тарҷума шудааст. Луғатҳо ва энциклопедияҳои муосир оид ба туризм тафсириҳои зерини мафҳуми «макони сайёҳӣ» -ро дар бар мегиранд:

- кишварҳо, минтақаҳо, шаҳрҳо ва дигар қаламравҳо, ки сайёҳонро ҷалб мекунад, ҷойҳои асосии маҳалгардонии фаъолияти туристӣ, чараёни туристӣ ва хароҷоти онҳо мебошанд; ҷойҳои консентратсияи максималии ёдгориҳои барҷастаи туристӣ, иншооти ҷойгиршавӣ, хӯрокхӯрӣ, вақтхушӣ ва дигар хизматрасониҳои таъсири иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва воқеии туризм;

- ин фазои воқеӣ мебошад, ки меҳмон ҳадди аққал як шабро дар он мегузаронад. Он маҳсулоти туристиро ба монанди ҳадамоти ёрирасон ва тамошобоб, инчунин манбаъҳои сайёҳиро дар давоми як рӯзи пас аз оғози сафар дар бар мегирад. Он дорои ҳудуди ҷисмонӣ ва маъмурӣ мебошад, ки асосҳои идоракунии он, тасвирҳо ва даркхоеро муайян мекунад, ки рақобатпазирии онро дар бозор муайян мекунад.

Дар қонуни намунавӣ "Дар бораи фаъолияти сайёҳӣ", ки ба наздик кардани қонунгузорӣ ва расмиёти маъмуриёти, ки дар давлатҳои азои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил мавҷуданд ва ба танзими давлатҳои макони таъинот ҳамчун макони сафари туристӣ (сафари туристӣ, туристӣ, экскурсия), ҷои ташриф (қаламрав, маҳал, шаҳр, шаҳрак, маркази туристӣ) аз ҷониби шаҳрвандоне ҳисобида мешавад, ки дар ин минтақа доимӣ истиқомат намекунад ва тааллуқ надоранд ба категорияи аҳолии маҳаллӣ. Бояд қайд кард, ки ин мафҳуми комилан умумист ва макони сайёҳиро ҳамчун категорияи иқтисодӣ тавсиф намекунад, зеро, аввалан, ҳудуди ҷуғрофӣ ҷои таъинот ва шароити ҷойгиркунии онҳо муайян карда нашудааст ва сониян, фарқияти сайёҳон ва масалан, коргарони мавсимӣ муайян карда нашудаанд, ки онҳо соқинони маҳаллӣ нестанд ва дар ин қаламрав ба таври доимӣ зиндагӣ намекунад, аммо мунтазам ба ин қаламрав меоянд.

Бори аввал макони туристиро ҳамчун ҷузъи системаи сайёҳӣ соли 1979 Нил Лейпер баррасӣ кард. Дар қони ӯ системаи туристӣ ҳамчун маҷмӯи панҷ унсур баррасӣ карда мешавад, ки аз ҷиҳати фазоӣ ва функционалӣ пайвастанд: сайёҳон; минтақаҳо, ки сайёҳонро тавлид мекунад; минтақаҳои транзитӣ (хатсайрҳо); маконҳои сайёҳӣ; саноати сайёҳӣ. Н.Лейпер макони сайёҳиро ҳамчун маконе муайян мекунад, ки сайёҳонро барои будубоши муваққатӣ ҷалб мекунад ва он хусусиятҳои, ки ба ҷунин ҷаззобӣ (ҷозибҳо) мусоидат мекунад [4]. Дар ҷамъбасти таърифиҳои дар боло овардашудаи макони сайёҳӣ ҷунин хулоса баровардан мумкин аст: дар байни таърифиҳои мафҳуми «таъинот» маъмул аст, ки макони сайёҳӣ фазои муайяни воқеӣ, системаи ашъи дорои хосиятҳои муайян мебошад, ки метавонанд ҷалб кунанд сайёҳон ва онҳоро барои сафар ба ҳадафҳои гузошташуда ташвиқ мекунад. Дар мавриди тақсими ҷузъҳои маконҳои сайёҳӣ ва хусусиятҳои асосии он, онҳо гуногунанд ва метавонанд тавассути равишҳои мухталиф ба таъиноти он ифода карда шаванд. Азбаски макони туристӣ ҳамчун як объекти бисёр таҳқиқот дар соҳаи туризм баромад мекунад, зарурати объективии сохтани равишҳо барои муайян кардани макон вучуд дорад.

Дар асоси натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва таҷрибавӣ қаблӣ, мо ҷунин мешуморем, ки равишҳои мавҷуда ба муайян кардани мафҳуми «макони сайёҳӣ» омезиши се самт мебошанд: ҳудудӣ-ҷуғрофӣ, саноатӣ (функционалӣ) ва иҷтимоӣ-фарҳангӣ.

1. Таҳқиқоти ҳудудӣ ва ҷуғрофӣ

Аз рӯи анъана, маконҳои туристиро муҳаққиқон ҳамчун воҳидҳои ҳудудии андозаи гуногун - материкҳо, кишварҳо, минтақаҳо, воҳидҳои маҳаллии ҳудудӣ, истироҳатгоҳҳо ва ҳатто ҷойҳои ҷудогонаи сайёҳон ҳамчун макони сайёҳии худ интихоб мекунад. Дар доираи ин самт, макони туристӣ дар асарҳои Н.Лейпер, С.Медлик, П.Пирс, В.Алтоф, Б.Ричи, Д.Крауч, М.А. Морозов, Т.А. Себекина, А.Ю. Рябуха, О.А. Никитина, Н.А. Гончарова мавриди баррасӣ қарор гирифтааст.

Ҳамин тариқ, Н.Лейпер макони сайёҳиро ҳамчун макони сайёҳӣ, ки сайёҳонро барои иқомати муваққатӣ ҷалб мекунад ва он хусусиятҳои, ки ба ҷунин ҷаззобӣ (ҷозибҳо) мусоидат мекунад,

муайян мекунад [4]. В.Алтоф инчунин макони сайёҳиро ҳамчун макон ё минтақаи ҳадаф (ҷойҳои сайругашт, иншооти истироҳати вақти ҳолӣ, коммунаҳо, минтақаҳо ва ғ.) мефаҳмад [1]. С.Медлик таърифҳои Н.Лейпер ва В.Алтофро такмил медиҳад ва пешниҳод мекунад, ки макони сайёҳиро ҳамчун макони сайёҳӣ - кишварҳо, минтақаҳо, шаҳрҳо ва дигар минтақасоҳе, ки сайёҳонро ба худ ҷалб мекунад, ҷойҳои асосии фаъолияти туристӣ бошанд ва чун қоида, қисми зиёди вақт ва хароҷоти туристиро мегирад. Вай инчунин се омилро муайян мекунад, ки макони сайёҳиро аз қаламрав фарқ мекунад: дастрасӣ, тамошобоб ва шароити мусоид [5]. М.А.Морозов чунин мешуморад, ки нақши роҳбарикунандаро дар нигоҳдории таъинот қаламраве мебошад, ки маҷмӯи муайяни хидматро пешниҳод мекунад, ки ниёзҳои сайёҳро қонеъ мекунад ва талаботи ӯро ба нақлиёт, истироҳати шабона, хӯрок, вақтхушӣ ва ғ. қонеъ намояд. Н.А. Гончарова инчунин ба минтақаҳои самтҳои кишвар, шаҳрҳо ва дигар қаламравҳо, ки сайёҳон барои боздид интихоб мекунад, ишора мекунад ва қайд мекунад, ки на танҳо макон ба сайёҳон дар намуди таассурот, ҳангома таъсир мерасонад, балки таъинот низ натиҷаи таъсири сайёҳон аст [7]. Роҳҳои пешниҳодшудаи назариявиро оид ба муайян кардани моҳияти мафҳуми макони сайёҳӣ дар доираи минтақаҳои ҳудудӣ ва ҷуғрофии таҳқиқот ҷамъбаст намуда, ба ҳулоса омадан лозим аст, ки ғояи марказии ин равиш фаҳмидани ҷойгоҳ ҳамчун фазои воқеӣ мебошад, зеро ҳуди далели туризм танҳо вақте ба амал меояд, ки одамон аз қаламрави насли туристӣ ба макони туристӣ кӯчиданд. Дар айни замон, муҳаққиқон ҳудуди макони таъинотро танҳо аз ҷониби сохтори маъмурию ҳудудӣ муайян намекунад; ҳудуди макони сайёҳӣ метавонад доираи фазой ва воқеӣ бошад (макон метавонад як ҷозибай ҷудогона ё тамоми кишвар бошад). Хусусиятҳои фарқкунандаи макони таъинот аз воҳиди ҷуғрофӣ мавҷудияти талаботи истеъмолкунандагон ба он мебошад, ки бо ҷаззобияти сайёҳон ва инфрасохтори зарурии ёрирасон ва қонеъкунандаи ниёзҳои сайёҳон ифода ёфтааст.

2. Омӯзишҳои иҷтимоӣ-фарҳангӣ

Намояндагони ин соҳаи таҳқиқот дар асарҳои худ қайд мекунад, ки макони таъинот на танҳо макони талабот ба сайёҳӣ, балки қаламраве мебошад, ки дар он одамон доимо зиндагӣ мекунад, ки бо сайёҳон ҳамкориҳои доимӣ доранд. Ҳамин тавр, С.С.Николаев таъинотро ҳамчун минтақаи иҷтимоӣ ҷуғрофӣ (макон, минтақа, шаҳр, деҳа, боғи тафреҳӣ) муайян мекунад, ки як сайёҳи мушаххас ё як бахши тамоми талабот ба сайёҳон ҳамчун ҳадафи сафар интихоб кардааст, ки дорои тамоми муассисаҳо, ташкилотҳои зарурӣ, иншооти ҷойгиронӣ, хидматрасонӣ ва инфрасохтори фароғатӣ аст. Муаллиф дар асари худ аҳамияти ҷузъи иҷтимоии таъинотро дар ташаккули макони туристӣ қайд мекунад [8].

Тибқи таҳқиқоти Ч.Ларсен, Ч.Урри ва К.Аххаузен [3], "Туризм на танҳо" ҷазираи экзотикӣ ", балки маҷмӯи муҳими муносибатҳои иҷтимоӣ ва моддӣ мебошад." Макони туристӣ дар ҳамкориҳои сохторҳои иҷтимоӣ фарҳангӣ, ки дар дохил фаъоланд ва ба ояндаи худ таъсир мерасонанд, дида мешавад. Ҳадафҳо на танҳо ҷойҳои статикӣ бо хосиятҳои воқеӣ мебошанд, балки онҳо ҷанбаҳои ғайримоддӣ, аз қабилӣ фарҳанг ва маъноҳои рамзиро низ дар бар мегиранд. Онҳо дар раванди амалияи иҷтимоӣ (муошират, фаъолият, дарк) ташаккул меёбанд ва муайян кардани ҳудуди онҳо душвор аст.

3. Тадқиқоти истеҳсолӣ (функционалӣ)

Д.Бухалис макони сайёҳиро ҳамчун маҷмӯаи маҳсулоти гуногуни сайёҳӣ муайян мекунад, ки барои истеъмолкунандагон таҷрибаи ҳамачониба фароҳам меоранд [2]. Д.Бухалис инчунин зарурати идоракунии оқилонаи захираҳои таъинот ва таъмини манфиатҳои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдори онро - (сайёҳон, туроператорҳо; намояндагони тижорат; мақомот; аҳолии маҳаллӣ) қайд мекунад. Дар таҳқиқоти худ, ӯ сохтори макони сайёҳии пешниҳодкардаи С.Медликро васеъ мекунад [5], аз ҷумла на танҳо ҷозибҳо (табӣӣ, сунъӣ, махсус сохта, мерос, рӯйдодҳои махсус), дастрасӣ (системаи нақлиётӣ иборат аз хатсайрҳо, терминалҳо ва воситаҳои нақлиёт) ва шароити мусоид (манзил ва хӯрок, хидматрасонӣ, фуруши чакана, дигар хидматҳои сайёҳӣ), инчунин бастаҳои мавҷуда (бастаҳои сайёҳии пешакӣ ташкилшуда ва тавассути миёнаравҳо), фаъолиятҳо (тамоми фаъолиятҳо, ки дар ҷои таъиншуда мавҷуданд ва ҷӣ истеъмолкунандагон дар давоми сафари худ) ва хидматҳои марбути анҷом медиҳанд. Мақсад аз ҷониби ӯ ҳамчун омехтаи маҳсулоти туристӣ, ки таҷрибаи ҳамачониба барои истеъмолкунандагонро пешниҳод мекунад, ҳисобида мешавад.

Дар асари А.К. Гергишан [6], макони сайёҳӣ ҳамчун минтақае ҳисобида мешавад, ки маҳсулоти туристии аз ҷиҳати ҷуғрофӣ муайяншуда дорад, ки ҳамаи ҷузъҳои онро идеяи маркетингӣ муттаҳид мекунад, ки беҳамтоӣ, хусусияти маҳсулоти туристии ҳудуди муайянро тарғиб мекунад, ки ба таъмини он равона карда шудааст сайёҳ бо завқи муайян, таассурот ва эҳсосоти нав ҳангоми боздид аз ин минтақа муайян мекунад. М.Маненте ва В.Мингетти макони сайёҳиро аз нуқтаи назари талабот ва пешниҳод баррасӣ намуда, таърифҳои зеринро медиҳанд: 1) ҷои сайёҳӣ, ки дар он иншооти фароғатӣ рушд ёфта, маҳсулоти туристӣ истеҳсол ва истеъмол карда мешаванд; 2) маҳсулоти туристӣ

хамчун пешниҳоди мушаххас, аз ҷумла маҷмӯи муайяни манбаъҳо, ҷорабиниҳои фароғатӣ ва субъектҳои хоҷагии ҳудуд (ҳам сайёҳон ва ҳам ҷомеаи маҳаллӣ).

Ҳамин тариқ, дар доираи усули истеҳсолӣ, муҳаққиқон на бештар ба ҷойгиршавии фазой ва ҳудуди воқеии таъинот, балки ба ҷузъҳои он диққат медиҳанд. Мақони туристӣ ба таври ҳамаҷониба, дар алоқамандии унсурҳои он баррасӣ карда мешавад, ки сафари сайёҳонро таъмин мекунад ва тасаввуроти онҳоро дар бораи мақон ташкил медиҳанд. Ба андешаи мо, маҳз ин равиши истеҳсолӣ, ки мақони сайёҳиро маҳсулот ҳисоб мекунад, моҳияти мафҳуми мақони туристиро ба таври объективӣ инъикос намуда, онро ҳамчун омезиши унсурҳои бо ҳам алоқаманд баррасӣ мекунад, ки ҳузури онҳо мақони сайёҳиро ташкил медиҳад. Унсурҳои мақони сайёҳӣ аз якдигар ҷудонопазиранд, ки омезиши онҳо маҳсулоти беназири туристиро ба вуҷуд меорад, ки ба ташаккули талаботи туристӣ мусоидат намуда, саёҳатро ҳавасманд мекунад.

Дар асоси таҳлили равишҳои назариявии баррасишуда оид ба муайян кардани моҳияти мафҳуми «мақони сайёҳӣ», ба назар мерасад, ки таърифи муаллиф дар бораи мақони туристӣ ҳамчун фазои иҷтимоӣ-ҷуғрофӣ, бо мавҷудияти иншоот ва захираҳои, ки барои сайёҳӣ талабот доранд, инчунин инфрасохтор, ки ин талаботро қонеъ карда метавонанд, тавсиф карда мешаванд, ки дар яқоягӣ маҳсулоти беназири туристиро ташкил медиҳанд, ки ташрифи манзилро ташвиқ мекунад, ки дар натиҷа ниёзҳои гуногуни сайёҳон қонеъ карда мешаванд дар истироҳат ва баланд бардоштани некӯаҳволии иқтисодии таъинот, бо мавҷудияти иншоот ва захираҳои, ки барои сайёҳӣ талабот доранд, инчунин инфрасохтор, ки ин талаботро қонеъ карда метавонанд, тавсиф карда мешаванд, ки дар яқоягӣ маҳсулоти беназири туристиро ташкил медиҳанд, ки ташрифи манзилро ташвиқ мекунад, ки дар натиҷа ниёзҳои гуногуни сайёҳон қонеъ карда мешаванд дар истироҳат ва баланд бардоштани некӯаҳволии иқтисодии таъинот. Рағиши муаллиф имкон медиҳад, ки хусусиятҳои зеринро ба назар гирем: мақони сайёҳӣ мафҳуми мураккабест, ки қаламрави муайянеро бо талаби туристӣ бо дастрасии маҷмӯи муайяни маҳсулот ва хидматҳо, ки барои сайёҳон ҳангома, таассурот ва таҷрибаи беназир эҷод мекунад, дар бар мегирад, ки дар натиҷаи он барои кишвари қабулкунанда самараи мусбӣи иқтисодӣ ба даст оварда мешавад. Дар асоси хусусиятҳои мақони сайёҳӣ ҳамчун мафҳуми бисёрҷонибаи иқтисодӣ, бояд ҷузъҳои мақони сайёҳӣ равшан карда шаванд, ки он минбаъд онро аз минтақаи туристӣ фарқ карда, моделҳои пешбурди самтҳои сайёҳиро ташаккул диҳад. Қори мукамалтарин оид ба омӯзиши ҷузъҳои мақони сайёҳӣ аз ҷониби Д.Бухалис пешниҳод шудааст [2]. Ба ақидаи ӯ, мақони туристиро метавон ҳамчун маҷмӯи ҳама маҳсулот, хидматҳо ва дар ниҳоят таҷрибаи андӯхтаи сайёҳ дар сатҳи маҳаллӣ ҳамаҷониба баррасӣ кард. Ин рағиш ба мо имкон медиҳад, ки таъсири туризмро дар сатҳи минтақавӣ арзёбӣ намоем, инчунин талабот ва пешниҳоди маҳсулоти туристии таъинотро бо мақсади баланд бардоштани фоида барои ҳама ҷонибҳои манфиатдор идора кунем.

Консепсияи БА шаш ҷузъи асосии мақони сайёҳиро дар бар мегирад:

1. Атракционҳо (аз забони англисӣ "Атракционҳо") - тамошобоб, ҷойҳои ҷолиб (табиӣ, сунӣ, сунӣ, ки маҳсус барои ҷалби сайёҳон, мероси фарҳангии таърихӣ сохта шудаанд,
2. Дастрасӣ (аз англисӣ "accessibility") - тамоми системаи нақлиётӣ, иборат аз хатсайрҳо, терминалҳо ва воситаҳои нақлиёт;
3. Мусоид - ҷойгиронӣ ва хӯрок, шабакаи чакана, дигар хизматрасониҳои туристӣ;
4. Бастиҳои дастрас - бастиҳои сайёҳии қаблан тавассути миёнаравҳо мавҷудбуда;
5. Намудҳои фаъолият - ҳама намудҳои фаъолиятҳои, ки дар ҷои таъиншуда мавҷуданд ва истеъмолкунандагон ҳангоми сафари худ иҷро мекунад;
6. Хидматҳои ёрирасон - хидматҳои, ки сайёҳон истифода мебаранд, ба монанди бонкдорӣ, телекоммуникатсия, хадамоти почта, беморхонаҳо ва ғайра.

Дар асоси натиҷаҳои таҳқиқоти Д.Бухалис, Л.Г. Кирьянова, Н.Лейпер, М.А. Морозова, ки ба нишон додани меъёрҳои хоси ҳар як мақон равона шудааст, мо тавсеа ва илова кардани хусусиятҳои муҳими самтҳои сайёҳиро зарур мешуморем [2; 4;5].

1. Мақсад мафҳуми мураккабест, ки дар ҳиссиёт ва таассуроте, ки сайёҳон аз ҳамкориҳои унсурҳои зерини минтақаи туристӣ мегиранд, ифода ёфтааст: ҷозибҳо, инфрасохтор, сокинони маҳаллӣ, симо.

2. Мақсад, ҳамчун маҳсулот, худ арзиши истифода ва арзиши фарҳангӣ дорад.

Тафовут аз ҳама гуна маҳсулоти дигар дар он аст, ки ин маҳсулотро гурӯҳҳои манфиатдор бо ҳадафҳо ва манфиатҳои гуногун ташкил мекунад ва аз "фурӯш" -и маҳсулот манфиатҳои гуногун мегиранд.

3. Мақсад маҳсулоти статикӣ ва динамикӣ дар як вақт мебошад. Аз як тараф, тасвири мақон дар тӯли муддати тӯлонӣ ташаккул ёфтааст, рамзҳои он аксар вақт ҷозибҳои маъруф мебошанд, ки нигоҳдории доимии ҳадафмандонаи маҳсулоти аз ҷониби умум эътирофшударо талаб мекунад. Аз тарафи дигар, барои нигоҳ доштани тавачҷӯҳи доимии сайёҳон, танҳо истифода аз ҷозибҳои мавҷуда кофӣ нест, бояд навъҳои нави ба манфиати истеъмолкунандагони мақсаднок ҷавобгӯро

амалӣ намуда, бо ҷозобаҳои бренди минтақа муҳолифат накунад. Дар ин робита, сайёҳон нақши на танҳо истеъмолкунандаи маҳсулоти таъиншуда, балки офарандаи онро низ мебозанд, зеро маҳз манфиатҳои онҳо ба ҳама дигаргунӣ равана карда шудааст.

4. Мақони туристӣ на танҳо рамзи минтақаи муайян, ҷозобаҳои дар он ҷойгирбуда, балки рамзи мансубияти иҷтимоӣ ва фарҳангии истеъмолкунандагони он мебошад. Бо сайругаштҳои гуногун сайёҳон мақоми худро тасдиқ мекунанд.

5. Маҳсулоти таъиншуда дар ҳамаҷо истеҳсол ва истеъмол карда мешавад ва маҳсулот метавонад аз фосилаи дур фурӯхта шавад.

Фурӯшандаҳои маҳсулот (агентҳои сайёҳӣ, операторҳои туристӣ, марказҳои иттилоотии туристӣ ва ғ.) дар пешбурди мақони таъинот нақши муҳим доранд, зеро истеъмолкунандагон дар минтақаи ҷуғрофӣ дигар ҷойгиранд, мавҷудият ва осонии харид метавонад дар интиҳоби таъинот нақши калидӣ бозӣ кунад.

6. Яке аз мушкилоти маъмултарикини ҷойҳои сайёҳӣ мавсимӣ будани онҳост, зеро аксар вақт ҳиссаи асосии сайёҳон ба мақони таъинот дар давоми 3-4 моҳи "авҷ" меоянд, дар вақти боқимонда, фондҳои асосӣ ва ҳайати меҳнатӣ дар ҳолати пурра кор намекунад, ки ба ғайри ин гуфтаи назаррас оварда мерасонад. Ноқоии ҳалли ин мушкилот ба болоравии беасоси нархи маҳсулоти туристӣ оварда мерасонад, ки дар натиҷаи зарурати пӯшонидани хароҷоти фаслҳои "пасти" ба вучуд омадааст.

7. Инфраструктураи таъинотро на танҳо сайёҳон, балки сокинони маҳаллӣ низ истифода мекунанд, бинобар ин сайёҳон ҳамчун катализатор барои баланд бардоштани сифати тамоми намуди хизматрасониҳо дар қаламрав баромад мекунанд. Аз тарафи дигар, ҳангоми рушди инфрасохтори минтақа, бояд манфиатҳои ҳамаи қорбарони он ба назар гирифта шаванд.

Ин фазои меҳмоннавозиро дар минтақа фароҳам оварда, дӯстии сокинонро таъмин менамояд ва аз истифодаи хизматҳо дар фаслҳои пасти сокинон ғайрибаҳо ба даст меорад.

8. Мутобиқат ба сифати ҳамаи унсурҳои мақони сайёҳӣ. Ҷалби сайёҳон ба маҷмааи муносири курортӣ танҳо бо тағироти сершумори нақлиёт ғайриимкон аст, ё муносибати бадбинонаи сокинони маҳаллӣ садди роҳи он мегардад. Танҳо рушди мутаносиби тамоми маҷмӯи унсурҳои мақони сайёҳӣ метавонад сайёҳонро ҷалб кунад ва шавқи доимии онҳоро таъмин кунад.

9. Мавҷудияти системаи менеҷмент ва маркетинг. Ҳар як мақони сайёҳии ташаккулёфта, ки ба талаботи доимии истеъмолкунандагон тааллуқ дорад, дорои сохтори ташкилӣ, системаи мутамаркази идоракунии мебошад, ки имкон медиҳад тамоми унсурҳои он дар самти ягона рушд кунанд. Ҷойгоҳи туристӣ низ бидуни маркетинг ғайриимкон аст, зеро ин маҳсулот ба истеъмолкунандагони беруна равана карда шудааст, ки метавонанд танҳо тавассути таблиғи маркетинг дар бораи мақон ва маҳсулоти он маълумот пайдо кунанд.

Мулоҳизаҳои дар боло овардашуда имкон доданд, ки моҳияти иқтисодии маҷмӯи «мақони сайёҳӣ» ҳамчун маҷмӯи захираҳои ба ҳам алоқаманд (ҷозобаҳо, инфрасохтор, хизматрасониҳои ёрирасон), ки дар қаламрави муайян ҷойгиранд ва дар маҷмӯи маҳсулоти нодирӣ туристиро ташкил карда ташаккули образҳои мусбати ассотсиатсионӣ дар байни сайёҳон, инчунин ғайрибаҳо ба даст овардани қорхонаҳои ҳудуд, баланд бардоштани шуғл ва неқӯаҳволии сокинони маҳаллӣ, ноил шудан ба рушди устувори иқтисодӣ дар минтақа мебошад. Мақони сайёҳӣ маҳсулоти мураккаб, натиҷаи тақозои истеъмолкунандагон (сайёҳон) ва пешниҳоди истеҳсолкунандагон (фаъолон) мебошад, ки имкон медиҳад, ки эҳтиётот ба эҳсосот ва таассуроти муайян қонеъ карда шаванд. Мақсадро сайёҳон дар маҷмӯи, дар ҳамбастагии тамоми маҳсулот ва хизматҳояш, интизориҳо ва таассуроти истеъмоли онҳо мебинанд. Мутобиқан, маҳсулот манбаи туристӣ нест, балки он ҳангоме мебошад, ки сайёҳ аз истеъмоли онҳо эҳсос мекунанд. Сарҳади таъинот на ҷаҳорҷӯби ҷуғрофӣ ва сийёсӣ, балки ашӯбест, ки дар зехни истеъмолкунандагон ташаккул ёфтааст, қисмҳои маҳсулоти ягона, ки бренди туристӣ, обрӯ ва эътибор доранд. Дар айни замон, мақони туристӣ на танҳо аз ҷиҳати қисмонӣ, ҳамчун як қисми замин, ки дорои маҷмӯи сифатҳои мебошад, ки шавқи сайёҳиро бедор мекунанд, балки дар ҷанбаи маърифатӣ низ мавҷуд аст. Ҷанбаи маърифатӣ маҷмӯи интизориҳои сайёҳонро аз ташриф ба мақони таъинот, эҳсосоти онҳо ҳангоми сафар ва тасвирҳои муқарраршуда дар асоси таҷрибаи шахсӣ дар назар дорад, ки онҳо пас аз бозгашт бо сайёҳони эҳтимолӣ нақл мекунанд.

Таассуроти сайёҳонро ҳама иштирокчиёни бозори сайёҳии минтақа ташаккул медиҳанд: намоёндагони инфрасохтори сайёҳӣ (интиқолдиҳандагон, туроператорҳо ва агентҳои сайёҳӣ, меҳмонхонаҳо, ҷозобаҳои туристӣ), бозорҳои марбут (системаи ҷойгиронӣ, хӯрокворӣ), мақомот, сокинони маҳаллӣ. Барои ташаккули таассуроти қуллии мусбат оид ба сайёҳ, ҳамкориҳои ҳамаи иштирокчиёни бозори туристӣ зарур аст.

ПАЙНАВИШТ

1. Альтхоф В. Incoming-Tourismus. Мюнхен; Вена: Oldenbourg Verlag, 2001. 356 с.
2. Бухалис Д. Маркетинг конкурентоспособного направления будущего // Управление туризмом. 2000. № 21 (1). С. 97–116.
3. Ларсен Дж., Урри Дж., Акхаузен К. Сети и туризм: мобильная социальная жизнь // Анналы исследований туризма. 2007. 34 (1). С. 244–262.
4. Лейпер Н. Основы туризма: к определению туризма, туриста и туристической индустрии // Annals of Tourism Research, 1979. Vol. 6 (4). С. 390–407.
5. Медлик С. Словарь путешествий, туризма и гостеприимства. 3-е изд. Elsevier Science, 2003. 273 с.
6. Гергишан Андрей Константинович. Формирование стратегии безопасности развития дестинации оздоровительного туризма: автореферат дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Гергишан Андрей Константинович; [«Санкт-Петербургский государственный университет экономики и финансов»]. Санкт-Петербург, 2011. 22 с.
7. Гончарова Н.А. Развитие туристской дестинации. — Ольборг: Ольборгский университет, 2010. — 152 с.

REFERENCES

1. Althof W. Incoming-Tourismus. München; Wien: Oldenbourg Verlag, 2001. 356 p.
2. Buhalis D. Marketing the competitive destination of the future // Tourism Management. 2000. № 21 (1). P. 97–116.
3. Larsen J., Urry J., Axhausen K. Networks and tourism: Mobile social life // Annals of Tourism Research. 2007. 34(1). P. 244–262.
4. Leiper N. The framework of tourism: towards a definition of tourism, tourist, and the tourist Industry // Annals of Tourism Research. 1979. Vol. 6(4). P. 390–407.
5. Medlik S. Dictionary of travel, tourism and hospitality. 3-d ed. Elsevier Science, 2003. 273 p.
6. Gergishan Andrey Konstantinovich. Formation of a safety strategy for the development of a health tourism destination: abstract of thesis. Cand. econom. Sciences: 08.00.05 / Gergishan Andrey Konstantinovich; ["St. Petersburg State University of Economics and Finance"]. St. Petersburg, 2011. 22 p.
7. Goncharova N.A. Development of a tourist destination. - Aalborg: Aalborg University, 2010. -- 152 p.